

tados, son documentados a través de fotografies. Decir esto puede parecer una trivialidad, pero no debe serlo tanto, cuando con tan poca frecuencia se utilizan». Malgrat que Quirós fa referència a les fotografies històriques, es pot dir el mateix del poc ús que se'n fa en la geografia actual.

El problema d'aquests tres llibres no és cap altre que la crítica tradicional que s'acostuma a fer a la geografia regional: la difícil interrelació entre els diferents capítols, que alguna vegada pot fer la impressió d'oferir compartiments aïllats. La descripció de les fotografies d'una manera més aprofundida i detallada que les tres ratlles que acostumen a haver-hi en els tres llibres ressenyats ajudarien molt per aconseguir l'anhelada *síntesi* final.

Però aquests tres llibres tenen grans virtuts: estan ben escrits; mantenen la geografia regional en un nivell acadèmic molt bo; ofereixen una documentació molt àmplia; serveixen per descriure la *geografia* de tres indrets; són indispensables per poder explicar els territoris que s'analitzen. Què més podem demanar?

Bibliografia citada

CAPEL, H. (1981). *Filosofia y ciencia en la geografía contemporánea*. Barcelona: Barcanova.

CASSASSAS I SIMÓ, LL. (1975). *El Lluçanès. Evolució entre 1950 i 1970*. Barcelona: Fundació Salvador Vives Casajoana (Edicions Rafael Dalmau).

CASSASSAS I SIMÓ, LL. (1977). *Barcelona i l'espai català. El paper de Barcelona en la formació i en l'ordenament del territori de Catalunya*. Barcelona: Curial.

KNIFFEN, F.B. (1965) «Folk housing: key to diffusion». *Annals of the Association of American Geographers*, vol. 55, p. 549-577.

LLOBET, S. (1947). *El medio y la vida en el Montseny*. Barcelona: CSIC.

LLOBET, S. (1958). «La casa rural». A: SOLÉ SABARÍS, LL. (director), (1958). *Geografia de Catalunya*. Barcelona: AEDOS, tom I, p. 481-498.

PANAREDA I CLOPÉS, Josep M. (1980). *Itinerari geogràfic al Montseny*. Barcelona: Departament de Geografia, Universitat de Barcelona.

QUIRÓS LINARES, F. (1992). «Fotografia històrica y geografia històrica». *Treballs de la Societat Catalana de Geografia*, 33-34, p. 251-259.

RIUDOR, LL. (1988). «La Geografia Universal de Vidal de la Blache». *Treballs de la Societat Catalana de Geografia*, 15, p. 141-153.

Enric Mendizàbal i Riera

Universitat Autònoma de Barcelona
Departament de Geografia

Àrea Metropolitana de Barcelona

Dinàmiques metropolitanes a l'àrea i la regió de Barcelona
= *Metropolitan Dynamics in the Barcelona Area and Region*.

Barcelona: Mancomunitat de Municipis de l'A.M.B., 1995. 336 p. Text

íntegre en català, castellà i anglès. Versió reduïda també en tres llengües, 1996

El reconeixement actual del pes estratègic de les grans regions urbanes dins les economies estatals, i la competència manifesta entre elles per tal de posicionar-se dins la jerarquia europea i mundial, estan contribuint a generar materials de gran qualitat que ens permeten acostar-nos

amb precisió a aquestes realitats territorials. Unes realitats, d'altra banda, que superen les ja caduques dicotomies entre espais urbans i rurals, especialment en les nostres latituds. Més enllà d'una obligada prevenció enfront de la lògica dosi de «City marketing» que bona part d'aquests

productes —i més, els de caracter institucional— incorporen, es tracta d'excel·lents materials de documentació que avui, a més —i seguint les pautes de la planificació estratègica com a fórmula basant generalitzada d'intervenció— són més interdisciplinaris (és a dir, més geogràfics en aquest cas) que mai.

És aquest el context i també l'estil de *Dinàmiques...*, un llibre imprescindible per a qualsevol estudiós que vulgui aproximar-se a l'actualitat de Barcelona i el seu entorn. Tot i que anteriorment s'havien editat altres anàlisis des de les mateixes institucions sobre temàtiques específiques —especialment plans d'urbanisme en la fecunda dècada dels vuitanta, entre la democratització de les administracions locals i els Jocs Olímpics del 92, però també informes econòmics, demogràfics, sociològics, etc.— és la primera vegada que es publica un balanç de conjunt de la regió de Barcelona, en el qual les anàlisis rigoroses i ben sintetitzades dels múltiples aspectes contemplats per un equip interdisciplinari (arquitectes, economistes, geògrafs, etc.) es complementen amb un abundant material de base estadístic (a nivell municipal) i gràfic (fotografies, mapes i quadres), tot en una edició de qualitat i d'obligat disseny. És, doncs, un document en la línia d'anàlisi i de divulgació adoptada pels Plans Estratègics impulsats des de l'Ajuntament de Barcelona per al seu municipi, i aplicada ara a l'escala metropolitana. Aquesta voluntat divulgativa es veu reforçada per la inclusió del text complet en tres llengües (català, castellà i anglès), per l'edició d'una versió reduïda de text i dades, i per la presentació del llibre a càrrec de l'alcalde de Barcelona, Pasqual Maragall.

En conjunt, les actuals dinàmiques metropolitanes a l'àrea de Barcelona queden sintetitzades, en el capítol introductor, en dues d'essencials: el pas d'un creixement intensiu a un de caràcter extensiu, i l'increment de la interdependència i la multipolaritat de la regió

barcelonina. Aquestes tendències, generalitzables a tantes altres grans ciutats europees, van íntimament associades al context econòmic internacional, i els minuciosos estudis dels capítols posteriors deixen clar que es mantindran molt vigo­roses en els propers anys.

A la introducció també es reflexiona sobre el sempre complicat tema dels àmbits metropolitans seleccionats. Així, l'anàlisi d'aquestes dinàmiques es planteja a dues escales funcionals diferents, l'àrea metropolitana i la regió urbana, dos nivells que tenen un reconeixement legal desigual: mentre la primera correspon a l'àmbit de l'actual Mancomunitat de Municipis de l'Àrea Metropolitana de Barcelona, l'àmbit regional és només una figura de planejament adoptada recentment per la Generalitat de Catalunya, autora, d'altra banda, de les polèmiques Lleis d'Ordenació Territorial que varen abolir la Corporació Metropolitana de Barcelona el 1987. El problema d'escalas reapareix en el capítol 1, en què s'ofereix una molt útil comparació entre Barcelona i les altres ciutats més destacades de la Unió Europea, i on es constata la dificultat de contrastar les molt diverses superfícies metropolitanes. En aquest sentit, per la seva població, la regió de Barcelona (4,3 milions) es trobaria en un sisè lloc d'un rànquing encapçalat per Londres, (12,2 milions).

Els capítols dedicats a l'anàlisi del territori, l'urbanisme, la població, l'economia, l'habitatge, el mercat immobiliari i els serveis ambientals proporcionen una panoràmica completa, que s'integra finalment en un darrer apartat de reflexió sobre el present i el futur de les estructures territorials.

Seguint aquest esquema, la situació de Barcelona és valorada inicialment en termes de geoestratègia: la ciutat es troba en l'eix principal de comunicació entre la península Ibèrica i el continent (un eix de creixent dinamisme), i ocupa igualment un lloc central a Catalunya. Clima

i vegetació mediterrànica sobre un relleu alternat de muntanyes i planes constitueixen un medi ric i fràgil al mateix temps, en què els principals usos del sòl, presentats en una detallada cartografia, mostren l'expansió de noves àrees residencials suburbanes —molt accentuada als anys vuitanta—, i la relocalització industrial a la perifèria metropolitana. Aquestes dinàmiques es confirmen quan s'examina el planejament urbà, ja que la reserva de sòl més important és a la segona corona metropolitana, mentre que la primera es troba prop de la saturació. L'ordenació d'aquest gran potencial de creixement espera l'aprovació del Pla Territorial Metropolità de Barcelona, que regularà l'actual juxtaposició de plans i normatives municipals.

Les tendències geodemogràfiques són, seguint les pautes de l'europa urbana, de desconcentració, després d'un llarg procés històric de densificació per la immigració des de les àrees rurals peninsulars. Avui la població catalana està estancada entorn dels sis milions, fet consolidat a més per mantenir els nivells de fertilitat més baixos d'Europa, al costat d'una de les esperances de vida més altes. Quant a les rendes familiars, s'han anat incrementant per al conjunt de la població, però es detecten bosses de pobresa que afecten especialment quatre col·lectius: els nens i joves (dèficits educatius, accés al treball); les dones (baixa taxa d'activitat); la gent gran (problemes assistencials), i els immigrants estrangers del Terer Món (un grup que creix, tot i que encara és reduït si es compara amb els d'altres països europeus).

L'anàlisi dels indicadors econòmics continua presentant Barcelona com la primera àrea industrial a Espanya (més de 384.000 llocs de treball industrials el 1991), mentre Catalunya genera el 25% del PIB industrial de l'Estat. Aquest perfil s'està veient alterat pel context econòmic global, al qual les autoritats locals responen a través del segon Pla Estratègic Barcelona 2000. Entre 1971 i 1994 es

constatà la pèrdua de més de tres-cents mil llocs de treball, especialment en els sectors tèxtil, electrodomèstics i vehicles. Ara el tèxtil es bifurca entre l'aposta pel disseny o l'economia submergida, mentre altres sectors amb una forta càrrega tecnològica s'han obert pas (química, alimentació, electrònica). I encara que l'estructura empresarial manté el predomini de la petita i mitjana empresa, l'àrea de Barcelona conté 51 de les seues socials de les 250 primeres empreses no financeres d'Espanya. Quant a la relocalització de l'activitat, avui el CBD se situa, més enllà del municipi de Barcelona, en alguns nuclis destacats de l'entorn, mentre la indústria busca els grans eixos d'autopistes de la regió.

Aquestes dinàmiques extensives de la població i l'activitat econòmica s'han vist catalitzades pels increments de preus del sòl a l'àrea central: entre 1981 i 1991 el dèficit d'habitatges a l'àrea metropolitana es va doblar, al mateix temps que augmentava el parc d'oficines al centre, amb el lògic impacte en els preus. Els plans d'habitatge, gairebé extingits als primers vuitanta, han anat incrementant dotacions, però afavorint la desconcentració.

D'altra banda, l'impacte de l'expansió en el sistema de transport és notable: tot i que el transport públic es manté en primer lloc, el privat ha crescut notablement, i hi ha fortes inversions en tots dos àmbits (ferrocarrils metropolità i de rodalies, ampliació d'accessos viaris). Igualment, l'estructura de l'abastament d'aigua i l'eliminació de residus demana canvis profunds, davant l'increment de les necessitats a la perifèria i l'estancament al centre, i el sistema d'espais lliures, basat en el gran parc muntanyós de Collserola (8.000 hectàrees, amb un 70% de bosc), el renovat front marítim, i la futura acció als eixos fluvials del Llobregat i Besòs (haurèrem d'esperar molt?), ha assolit també la dimensió regional.

L'estudi de la interacció del conjunt de factors exposat ha permès als autors assa-

jar una definició funcional més precisa de l'àmbit regional metropolitana, amb el suport de l'anàlisi i la perspectiva de les mobilitats per treball, a partir de les quals es dibuixen les futures noves centralitats regionals.

Entre les conclusions del llibre destaquen, d'una banda, la valoració de la dinàmica desconcentradora, indicant uns aspectes positius (redistribució de la riquesa, dels llocs de treball, de l'accés als serveis), que predominen sobre els negatius (pèrdua de base fiscal al cen-

tre metropolitana, increments dels costos i els temps del transport, amb congestió resultant); i, de l'altra, la necessitat d'acordar algun tipus de reconeixement politicoadministratiu per al fenomen metropolitana, que ha de venir de l'entesa entre institucions amb nivells de govern i interessos sovint diametralment oposats.

Antoni Durà

Universitat Autònoma de Barcelona
Departament de Geografia

HUDSON, Norman

Soil Conservation.

Londres: B T Batsford Limited, 1995, 391 p. 3a ed., 2 apèndix, índex de matèries i de noms, bibliografia complementària, 74 figures, 94 fotografies i 25 taules.

S'ha publicat recentment la tercera edició d'aquest clàssic de la literatura de sòls. L'obra reflecteix els ensenyaments impartits en el curs de postgrau sobre conservació de sòls del Silsoe College, de la Universitat de Cranfield (Regne Unit), on han après alumnes de més de quaranta països. El resultat és un text que s'utilitza en tots els països on el desenvolupament de l'agricultura té present la conservació del sòl.

El llibre està estructurat en catorze capítols que podem agrupar en tres apartats: descripció del fenomen, mètodes de valoració i mesures per a una gestió adequada.

En el primer bloc hem englobat els capítols que van de l'u al cinc, en els quals es descriuen els elements que donen lloc a l'erosió, i que a grans trets són l'erosivitat de la pluja i l'erodibilitat del sòl. En el primer capítol Hudson dona elements per definir la relació que la societat ha mantingut amb el medi, les possibilitats que aquest té per augmentar les produccions agràries i el tractament que dona a l'erosió.

Per tal de presentar la importància que té l'erosió en la producció d'aliments per

a la humanitat, l'autor descriu el procés de l'explotació de recursos. L'augment de la producció a través de la intensitat a la qual s'han sotmès les terres de conreu amb l'ús de fertilitzants, llavors millorades, etc., es veu en gran part neutralitzada per una disminució de la fertilitat a causa de l'erosió. L'increment de les produccions agràries es pot dur a terme a través de l'augment de la superfície, amb el corresponent cost mediambiental (dessecar zones humides, talar selves, etc.) i econòmic (conduccions d'aigua, millora de terres, etc.). També es pot augmentar la producció de les terres de conreu ja existents, i aquest sembla ser el punt sobre el qual cal actuar, ja que les produccions del Tercer Món estan per sota de les seves possibilitats. La darrera opció és buscar noves fonts d'alimentació, com pot ser la piscicultura continental, que a hores d'ara encara no està gaire desenvolupada.

Si bé en els nostres dies és de domini públic que l'erosió causa un dels problemes més greus de la humanitat, cal pensar que fins èpoques molt recents aquest fet no es contemplava. No és fins a prin-